

RECENZIE – BOOK REVIEW

**Alexandru Buzalic, *Migrație și religie*, Presa Universitară Clujeană, ebook 2016.
(ISBN 978-973-595-989-0), 211 p.**

Problemele recente apărute în spațiul european occidental cu privire la migrație și nevoia unui răspuns european la migrația ilegală sunt factori determinanți ce au înlesnit reevaluarea experienței religioase ce stă la baza tuturor culturilor. Domnul Alexandru Buzalic se așază pe acest teren fertil, oferind pe de o parte o analiză complexă a fenomenului religios, căutând pe de altă parte un răspuns adecvat care să satisfacă noile nevoi determinate de migrațiile recente. În prefața semnată de P.S.

Dr. Virgil Bercea găsim o sinteză ce confirmă atât actualitatea temei alese de domnul Buzalic, cât și răspunsul la problemele tratate: „Cultura Europei de azi, supusă uzurii secularizării și desacralizării, are șansa de a-și regăsi spiritul viu, acum anhilozat în materialismul și hedonismul societății de consum” (p.9) iar prin drama refugiaților, „creștinismul european este scos din inerție și este chemat să redevină misionar” (p.9). În concepția autorului, religia nu este doar „actul fondator al culturii” (p.12) ci și un tezaur care poartă „în sine un limbaj universal care trebuie descifrat și promovat într-o conviețuire pașnică”. (14)

Lucrarea domnului Alexandru Buzalic are ca obiect de cercetare evoluția istorică a religiei. O atenție deosebită este dedicată migrației. Hermeneutica este calea metodologică aleasă de autor pentru a reflecta atât raportul dintre migrație și religie cât și procesul de aculturație ce rezultă din acest raport.

Interpretarea fenomenului religios, privit din prisma evoluției istorice, are rolul de a surprinde, pe de o parte „esența” lui *homo religiosus* și, pe de altă parte, „mecanismele și mesajul transistoric” ale omului religios. Temeiul acestei perspective metodologice reiese din următoarele afirmații: „Experiența religioasă a fost principalul factor în construirea unei concepții despre lume (*Weltanschauung*) în care să fie integrate toate cunoștințele obiective despre lume accesibile într-un moment istoric concret și mesajul sacru care dă sens și asigură perenitatea metaistorică necesară continuității spiritului uman dincolo de limitările existenței istorice”. (17) Autorul întărește această perspectivă afirmând că „în lipsa unui *Weltanschauung* care integrează realitatea văzută și nevăzută a lumii se ajunge

la o percepție schizoidă asupra istoriei, culturii și la o alienarea a individului față de liantul spiritual-cultural care reprezintă (simbolic, însă în sens sacramental) întreaga omenire sub aspectul ei transistoric”. (18)

Cu ajutorul analizei pluridisciplinare, domnul Buzalic încearcă să reevalueze sacrul și sensul religios al omului cu scopul de a crea o nouă bază pentru o conviețuire pașnică în Europa „post-seculară”.

Opera se adresează în primul rând specialiștilor în teologie dar oferă și publicului larg noțiuni clare despre fenomenul religios și despre migrație.

În *Începuturile*, capitol care pregătește debutul lui *homo religiosus* (cap.2), autorul face o distincție netă între hominizare ca proces de transformare psihofiziologică a hominizilor și umanizare. „Într-un moment unic din trecutul istoriei naturale s-a petrecut »ceva« care a marcat un salt calitativ și în același timp începutul istoriei omenirii” (p. 29). Umanizarea, continuă autorul „marchează intrarea spiritului în istorie” (p. 29). Umanizarea coincide cu apariția gândirii reflexive și a *percepției sacrului* „trăsături unice și definitorii numai pentru om, care vor genera o viață psihică complexă și un comportament social specific numai omului” (p.26).

În al doilea capitol al cărții, *Migrație și religie*, domnul Buzalic identifică în itinerarul antropogenezei o caracteristică esențială a omului: „omul »este« *homo religiosus* (33). Religia, mai precis experiența sacrului transformă omul într-o ființă capabilă să mărturisească experiența divinului în istorie. Istoric, credința într-o viață de apoi este mărturisită de „grija pentru trupul răposaților”. Acest fenomen atestat istoric, din perspectiva domnului Buzalic, „ne arată că omul este văzut ca un »templu« material care adăpos-

tește temporar un element spiritual metais-toric”. (34) Antropogeneza, relevă autorul, „ajunge la desăvârșire atunci când, pentru prima oară, o entitate biologică care anatomic are toate trăsăturile omului modern devine capabilă de Dumnezeu, citind în materie semnele sacrului, primind un »suflu« spiritual care îl ridică din rândul ființelor vii, pur biologice”. (36) Omul care experimentează sacrul „prin migrație pune bazele unor centre culturale care au evoluat autonom în direcția diversificării formelor de expresie artistică sau religioasă”. (44)

În cel de-al treilea capitol *De la religie la religii*, autorul tratează aceste fenomene. Practica religioasă produce pe de o parte o modificare a comportamentului și pe de altă parte „mutații de ordin psihologic”; mai precis este vorba de legătura omului cu transcendentul. Prin urmare, omul *homo religiosus* „este moștenitorul unui bagaj cultural și spiritual pe care îl poartă cu sine din generație în generație, migrațiile contribuind la dinamismul evoluției spiritului uman”. (48) Religia pe de o parte și migrația pe de altă parte constituie „materia primă” care declanșează evoluția spirituală a omului în istorie. De aici probabil și alegerea titlului lucrării *Migrație și religie*.

În al patrulea capitol, *Migrație și sedentarizare*, autorul face o sinteză a trăsăturilor religiei de la începutul fenomenului uman până la debutul omului istoric. Mărturiile acestui debut se găsesc bine configurate în tradiția iudaică a monoteismului.

În al cincilea capitol, *De la mitologie comparată la teologie*, domnul Buzalic adâncește privirea asupra permanenței sacrului în istorie. Osatura argumentativă a domnului Buzalic se sprijină pe ipoteza cercetătorului Mircea Eliade cu privire la apariția și permanența istorică a faptelor religioase. Mai pre-

cis, este vorba de acea manifestare a sacralului (*hierofania*) ce constituie experiența fundamentală a lui *homo religiosus*. Celebră rămâne distincția eliadiană dintre timpul profan (continuu și liniar) și timpul sacru (care întemeiază și conferă structură lumii) al sărbătorilor și riturilor, distincție ce oferă autorului ocazia de a vorbi de un mesaj transistoric al experienței sacralului ce trece dincolo de învelișul categorial și de reperatele cronologice ale faptelor religioase.

În epoca contemporană, permanența sacralului este legitimată de următoarea ipoteză: astăzi, omul areligios perpetuează în mod inconștient și într-o formă degradată practici cu origine și semnificație religioase. Domnul Buzalic propune teologiei fundamentale contemporane modelul antropologic oferit de *homo religiosus*. Astfel, autorul obține o nouă poziție hermeneutică, iar teologia îi oferă o „viziune »din interiorul fenomenului religios« care constituie un remediu împotriva opacității vestigiilor arheologice” (101).

În paginile următoare ale capitolului, domnul Alexandru Buzalic oferă un exemplu de analiză atentă a textelor biblice (*Geneza*, cap. 11.-12.), scoțând în evidență, pe de o parte, trecerea de la istoria străveche a omenirii la perioada istorică și evidențiind, pe de altă parte, binomul *religie-migrație* și procesul de aculturație.

În al șaselea capitol, *Mecanisme aculturației*, după enumerarea mai multor tipuri de aculturație întâlnite de-a lungul istoriei (*forțată, spontană, planificată*), autorul abordează procesul de aculturație din perspectiva misiologică a *inculturației*. Acest termen, *inculturație* (ce nu apare în DEX) a fost definit de Papa Ioan Paul al II-lea în Enciclica *Slavorum Apostoli* și anume ca: *întrupare a Evangheliei în culturile autohtone și în același timp introducerea acestor culturi în viața Bisericii*.

Creștinismul, afirmă domnul Buzalic „are nevoie de a încultura valorile sale în cultura și identitatea europeană de azi și de a ajuta în procesul aculturației populațiilor venite din spații geoculturale diferite, în spiritul dialogului pașnic și al afirmării identităților specifice în esența dinamismului fenomenului uman” (123-124).

În al șaptelea capitol *Pluralism cultural și conviețuire*, domnul Buzalic analizează dintr-o perspectivă proprie secularismul european. Autorul, confruntându-se cu statul civil de tip european secularizat și privind la „realitatea” din interiorul tradiției creștine, pleacă de la convingerea că religia și pastorația pot, pe de o parte să răspundă la problemele aculturației și pe de altă parte să ajute la o integrare „pozitivă” a imigranților în populația gazdă.

Cu privire la *Migrația azi* (cap. 8), autorul pledează pentru o reînțoarcere a religiei în discursul cultural contemporan ca soluție la criza generată de valurile migratoare în spațiul european. După o privire critică asupra rezultatelor secularismului european – de exemplu identitatea formală oferită de administrațiile statelor europene nu este suficientă în salvagardarea unei conviețuiri pașnice, – domnul Buzalic pledează pentru o reinterpretare a fenomenului religios în ansamblu: „Pentru *homo religiosus*, religia și religiozitatea nu generează frământări sociale și crize, ci tocmai denaturarea discursului religios și absența unei religiozități care să ofere unui spațiu cultural acele reperate metaistorice care permit individului o integrare pleneră este cauza »îmbolnăvirii« unei civilizații. În cele din urmă, Dumnezeu este răspunsul”. (p. 156)

În cel de-al nouălea capitol *Migrație și religie-prognoze*, autorul vorbește de o Europă care traversează o nouă fază de tran-

ziție, iar în această nouă fază istorică, creștinismul trebuie să-și fructifice șansa. Creștinismul, continuă autorul, „având un rol important în inculturarea valorilor autohtone și în coagularea viitorului substrat cultural”. (176) Pluralismul religios și cultural cu care se confruntă Europa „este o șansă pentru Biserica creștină de a renaște și a-și împlini misiunea”. (177) „Religia este unica soluție pentru ca omul, *homo religiosus*, să se regăsească pe sine în plenitudinea umanității sale și cel mai important element culturo-genetic care poate configura imaginea unei umanități ajunsă în stadiul deplinei globalizări, o unitate în diversitate”. (177)

În cel de-al zecelea capitol, *Creștinismul și teologia dialogului*, domnul Buzalic propune elaborarea unei „antropologii inte-

grale” care să ofere o înțelegere a omului „ca *homo religiosus* în continuitatea fenomenului religios din perspectiva capacității percepției sacralului”, (185) pentru ca ulterior să devină „o bază a dialogului între toate religiile lumii”. (185)

Lucrarea Domnului Buzalic dovedește o cunoaștere temeinică a temei tratate, iar analiza atentă a fenomenului religios poate deveni o platformă viabilă cu privire la dialogul interreligios.

DANIEL CORNELIU ȚUPLEA